

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus Humanis. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Dvb. 2. Vtrum illud imperium rationis propriè dictum distinctum à iudicio,
sit necessarium ad actus elicitos, vel imperatos voluntatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

Imperium dupliciter accipitur

licet inferiorem: nemo enim proprie sibi imperat, sed alteri in quem habet ius superioris: sicut etiam nemo seipsum orat aut rogat, aut sibi ipsi aliquid suadet: haec enim omnia respiciunt alterum.

Secundo, Generalius: quomodo omnes actus qui pendet à ratione & voluntate, dicuntur imperari.

Imperium proprie est actus intellectus.

Dico Primò, si imperium accipiat proprie, ut respicit alterum, sic non est actus voluntatis, sed intellectus. Probatur Primò, Quia nemo dicitur imperare suo inferiori, eò quòd velit aliquid fieri. Nam inferior non tenetur illud facere, etiamsi sciat superioris voluntatem, nisi ulterius id illi imperetur: ergo imperium proprie non est volitio, sed aliquid aliis actus; qui non potest esse alterius potentia, quàm intellectus.

Secundò, sicut se habet deprecatio ad superiorem, & suasio ad parem vel quasi parem; ita imperium se habet ad inferiorem. Atqui deprecatio non est actus voluntatis, sed intellectus; similiter suasio: ergo & imperium. Minor probatur: nam deprecatio est locutio quaedam, per quam desiderium superiori explicamus; ut ostensum est l. 2. de Iustitia & Iure cap. 37. tractatu de oratione, dubio 2. Similiter suasio est locutio quaedam consilium alteri alteri explicans. Atqui locutio est actus intellectus (agimus enim de locutione inferiore.) Quod patet, quia locutio inferior fit, vel per actum iudicij interioris sine conceptu vocum; vel per apprehensionem signorum vocalium, quibus explicatur iudicium: ut quando mens interior loquitur in aliqua lingua; quod fit, quoties locutio inferior dirigitur ad formandam exteriorem.

Locutio inferior fit dupliciter.

Tertiò, Tunc proprie dicitur quis imperare, quando ordinat eum, cui imperat, ad aliquid agendum, significando suam voluntatem, & illa significatione movendo: ut cum dicit inferiori, fac hoc. Atqui talis ordinatio per talem significationem, est actus rationis: ergo imperare est actus rationis. Maior patet ex communi modo concipiendi. Minor probatur, quia sicuti formare propositionem, quã aliquid significetur absolute, est actus rationis; ita etiam formare rationem, quã aliquid significetur, movendo ad opus, est actus rationis.

Ut autem haec melius intelligantur. Notandum est, ad imperium posse concurrere plures actus. Primus est, Iudicium intellectus, Bonum esse hoc fieri. Secundus, Voluntas ut inferior hoc faciat. Tertius, Voluntas illum obligandi. Quartus, Locutio significans hanc voluntatem. Quintus, Obligatio producta in inferiore per illam locutionem.

Quinam actus concurrant ad imperium.

Ex his, primus, secundus, & tertius actus non sufficiunt ad rationem imperij, sed quartus sufficit, suppositis prioribus. Quintus autem est effectus imperij, quando quis serio & iuste imperat.

Potest autem locutio illa fieri dupliciter, ut recte notavit D. Thomas, Primò, Absolute; ut si quis diceret se habere voluntatem ut inferior faciat opus: & sic non est explicitum imperium; quia voluntas superioris non intimatur inferiori cum quadam motione & veluti impulsu: tamen quando tale quid dicitur intentione movendi inferiorem, est instar imperij. Secundò, fieri potest cum quadam motione & impulsu morali: ut cum dicitur inferiori, fac hoc. Tunc enim non solum significat superior suam volun-

Locutio per imperium fit dupliciter.

tatem inferiori, sed eo modo significat, ut per illam significationem causet obligationem, & veluti impetum moralem ad opus in inferiore. Hic modus significandæ voluntatis est proprius imperij, unde nemo eo uti potest, nisi se gerat ad alterum instar superioris.

Hinc sequitur Primò, Imperium formaliter esse in genere signi. Est enim signum voluntatis superioris, gignens obligationem in inferiore; si est in genere tamen est iustum & verum imperium. Quod addo, quia interdum imperium non parit obligationem; vel quia imperans non habet potestatem; & tunc imperium est iniustum: vel quia non intendit obligare; & tunc non est imperium verum; sed solum desiderij explicatio. Ratio cur imperium debeat esse in genere signorum, est, quia est id, quo voluntas superioris movet voluntatem inferioris: atqui hoc fieri non potest influxu immediato, sed solum mediante signo, quo voluntas superioris intellectui inferioris representetur: ergo &c.

Imperium proprie est in genere signi.

Sequitur Secundò, Internam locutionem in nobis non sufficere ad completam imperij rationem, sed ulterius requiri externam. Ratio est, quia per solam interiorem non possumus alteri nostram voluntatem significare; si tamen id possemus, sicut Angeli possunt, sufficeret.

Dico Secundò, si imperium accipiat generalius (quo modo vna potentia alteri dicitur imperare) etiam actus voluntatis efficax, & iudicium practicum dirigens operationes, recte dicitur imperium.

Voluntas efficax, & iudicium practicum dicitur imperium.

Probatur, quia duæ sunt conditiones seu officia imperantis, scilicet præscribere quid & quomodo sit agendum, & movere alios ad agendum. Ratione prioris officij, iudicium practicum intellectus recte dicitur imperium, quia intellectus hoc iudicio tamquam superior præscribit quid, quomodo, quando, ubi agendum: & ostendit obligationem, si qua subsit: quòd fit ut tamquam imperium superioris debeamus illud sequi. Hoc modo dicimus obedire rationi, & pars inferior superiori, iuxta Aristot. 1. Polit. c. 3. Sic idem Aristot. 1. 6. Ethic. c. 10. ait, Prudentia esse imperare opus faciendum: non quòd prudentia proprie imperet homini in quo est, cum non imponat obligationem: sed quia præscribit quid rectum sit, & ostendit obligationem: Ratione posterioris officij, actus voluntatis vocatur imperium; quia per hunc actum ceteræ potentia moventur ad executionem. Unde D. Thomas q. 71. a. 6. ad 2. ait voluntatis esse imperare ceteris potentijs & intellectui.

Aristot. c. 10. ait, Prudentia esse imperare opus faciendum: non quòd prudentia proprie imperet homini in quo est, cum non imponat obligationem: sed quia præscribit quid rectum sit, & ostendit obligationem.

D. Thomas.

DUBIUM II.

Utrum illud imperium rationis proprie dictum distinctum à iudicio sit necessarium ad actus elicitos vel imperatos voluntatis?

Quidam putant ad omnem actum voluntatis liberum, illud imperium rationis, quo mens sibi dicat, fac hoc, esse necessarium.

Quidam existimant.

Probant Primò, Quia ad prudentiam, ac proinde ad rationem practicã requiruntur tres actus, iuxta Aristot. 6. Ethic. c. 9. & 10. scilicet Consilium quod ipse refert ad virtutem, Iudicium quod ipse refert ad obsequium: & Imperium quod ad virtutem. Atqui hic actus imperij est præcipuus: ergo requiritur non minus quàm iudicium.

Ex Aristot.

Secundò probant, Ex parte intellectus debet assignari propria causa, cur voluntas eliciat actum circa obiectum: sed nulla potest huius rei esse propria causa præter hoc imperium: ergo semper requiritur hoc imperium.

Maior probatur; tum quia alioquin voluntas non moueretur nisi fortuito, & sine ratione in obiectum; quod constat esse falsum: tum quia voluntas per se est cæca, ac proinde ex parte intellectus debet dari peculiaris ratio ipsius motus.

Minor probatur, quia omne iudicium intellectus est indifferens, vt voluntas moueatur vel non moueatur: ergo ex parte iudicij non potest assignari propria ratio, cur voluntas moueatur potius in obiectum quam non moueatur: ergo hæc ratio referenda est in imperium intellectus. Confirm. quia fieri potest vt ex duobus vterque idem apprehendat & iudicet; & tamen alterius voluntas illud amplectatur, alterius non amplectatur. Cuius ratio non potest esse alia, quam quòd in altero fuerit imperium intellectus voluntatem mouens, in altero non fuerit. Hinc inferunt; Hoc imperium esse necessarium ad omnem actum liberum voluntatis: eoque posito, necessario voluntatem illi consentire; scilicet necessitate ex hypothesi.

Respondeo, Omnino verius esse non requiri ad actus voluntatis vel aliarum potentiarum, huiusmodi imperium intellectus distinctum à iudicio. Ita docent Henr. quodlib. 9. q. 6. Ocham in 3. q. 12. ar. 4. Almainus supra, & alij.

Probatur Primò, Quia vt voluntas possit vel aliquod obiectum, non requiritur aliud quam vt intellectus illud proponat sub ratione conuenientis, qua propositio abundè fit iudicando hic & nunc hoc esse conueniens. Similiter, vt possit nolle, sufficit, vt intellectus proponat illud cum aliquo defectu, vel vt non necessarium, quod etiam sufficienter fit iudicando: ergo non requiritur aliquod imperium à iudicio distinctum.

Antecedens patet, ex dictis supra q. 8. art. 1. Et ratio est, Quia omnis potentia non impedita potest ferri in suum obiectum conuenienti modo propositum. Et sanè, sine ratione dicitur voluntatem obiecto clarè per intellectum proposito non posse consentire, nisi intellectus alio quodam actu imperet voluntati, dicendo, fac hoc,

Dices, Imperium tale esse necessarium, vt voluntas determinetur ad consensum.

Sed contrà. Voluntas proposito obiecto, se ipsam determinat eliciendo consensum, vel illum suspendendo, vt supra ostensum est: atqui voluntas vt moueatur, non eget aliquo signo, quo significetur ipsi ipsam velle, vt moueatur aut consentiat. Ergo, &c. Confirm. Quia voluntas non percipit per se ipsam illam significationem imperij, sed solum per intellectum. Intellectus autem inde tantum concipit iudicium: ergo imperium non mouet voluntatem, nisi mediante iudicio.

Probatur Secundò, Imperium est significatio seu intimatio volitionis ordinata ad mouendam voluntatem, vt supra ostensum est: atqui voluntas vt moueatur, non eget aliquo signo, quo significetur ipsi ipsam velle, vt moueatur aut consentiat. Ergo, &c. Confirm. Quia voluntas non percipit per se ipsam illam significationem imperij, sed solum per intellectum. Intellectus autem inde tantum concipit iudicium: ergo imperium non mouet voluntatem, nisi mediante iudicio.

Hoc autem iudicium non est aliud, quam quo intellectus iudicat voluntatem velle, vt ipsamet eliciat actum, v. g. consensum. Quod iudicium non esse necessarium, constat.

Probatur Tertio, A simili in brutis. Sufficit enim apprehensio conuenientis vel disconuenientis, vt appetitus sensitivus prosequatur obiectum, vel vt fugiat: ergo similiter in parte rationali sufficit iudicium vel apprehensio, vt voluntas moueatur.

Quòd verò ad aliarum potentiarum actus non requiratur illud imperium intellectus, probatur Primò, Quia vt alia potentia operentur, non requiritur aliud, quam vt voluntas velit illarum operationes: ex vi enim talis volitionis statim vis animæ applicatur ad illam operationem: atqui vt voluntas velit, non requiritur illud imperium: ergo, &c. Secundò, Idcirco requiritur imperium proprie dictum, dum superior vult mouere inferiorem; quia voluntas superioris non est per se præsens potentij executiuis subditi, vt per se illas mouere possit. Quòd si per se præsens esset illa volitio, non opus esset imperio: atqui voluntas per se præsens est alijs potentij eiusdem suppositi: ergo vt illas moueat, non eget imperio. Confirm. Quia per se multò efficacius illas mouet, quam si tantum per signum aliquod sui moueret, (vnde fit vt vires inferiores non possint voluntati resistere.) Atqui imperium solum est signum voluntatis.

Aduerte tamen, locutionem quandam internam vel externam similem imperio (cum potius sit exhortatio) interdum esse vtilem, præsertim in rebus difficilibus ad voluntatem excitandam, vt maiori affectu vel conatu vel celeritate rem aggrediatur, vel vt constantius in ea perseveret. Sic sæpe dicitur in Psalmis, *Benedic anima mea Domino*, Item, *Lauda anima mea Dominum, spera in Domino, suscipe Dominum*. Ratio est, quia sicut exhortatio alterius vim habet excitandi animi ad opus, ita etiam exhortatio & locutio propria. Nam homo tunc fungitur vice duorum, tamquam sibi superior, sibi imperans; vel tamquam alter ipse se exhortans. Sic intellige illud D. Augustini l. 8. Confess. c. 9. *Imperat animus, vt velit animus, nec alter est, nec facit tamen. Imperat, inquam, vt velit qui non imperaret, nisi vellet; & non fit quod imperat, &c.* Videtur enim accipere imperium pro locutione illa mentali, quæ se ipsum excitat animus, vt quod debiliter vult, firmiter & absolute velit. Ideò autem non fit, quod imperat, quia non absolute & omnino vult, sed optat potius, vnde etiam non omnino imperat, sed ex parte tantum; vt ibidem indicat Augustinus.

Ad prius argumentum in contrarium, Respondeo, Ad rationem practicam non requiri illos tres actus: sufficient enim duo, consilium & iudicium.

Quòd ad Aristotelem attinet, longè alia est mens ipsius. Primò, Quia non vult ipse *σύνεσις* & *πρόβλημα* requiri ad singulos actus prudentiæ voluntatem dirigentis, vt argumentum supponit. Secundò per *σύνεσις* non intelligit quoduis iudicium prudentiæ, sed acumen quoddam & perspicaciam ad rectè iudicandum, secundum regulas prudentiæ de conclusione consilij alterius. Exempli gratia, proponit aliquis quid sibi

per

Imperium intellectus propriè dictum, non est necessarium ad actus voluntatis.

Imperium interdum est vtile ad voluntatem excitandam.

Responso ad argumentum ex Aristotele.

Quid σύνεσις.

per consultationem videatur; is qui habet *ὀνειδισμὸν*, statim perspiciat an consilij conclusio sit bona, & ad finem idonea, minima quaeque notans. Idem potest facere dum se reflectit super conclusionem consilij proprii. Colligitur hoc ex Arist. 6. Ethic. cap. 10. ubi dicit, *τὸ ζῶν ἐν ἐπιείκειᾳ*, consistere in recte iudicando de his, de quibus est prudentia (id est, de his de quibus iudicat prudentia) alio dicente. Hinc vocari aliquem *ὀνειδιστὴν* & *ἰσοῦν* veros. Et lib. 1. Magnorum Moral. cap. 35. ait, eum dici *σοφῶν*; & habere *ὀνειδισμὸν*, qui potest consultare & recte iudicare minima quaeque perspicendo.

Quid *ἰσοῦν*.

ἰσοῦν autem apud Arist. non significat imperium, sicut neque apud vllum Auctorem: sed significat, rectum iudicium aequi & boni; vt expressè habetur 6. Ethic. c. 11. *Ἐquum & bonum est, quod cum in specie videatur esse contra legem ratione vniuersalitatatis ipsius, iudicio prudentis secundum rationis aequitatem definitur.* Vnde Aristoteles lib. 5. Ethic. cap. 10. ait, *τὸ ἐπιεικὲς*, id est, *aequum & bonum, esse correctionem legis*, quando ipsa deficit à recto, propter vniuersalitatem.

Quid *ἐπιεικία*.

Circa hoc versatur virtus quaedam quae dicitur *ἐπιεικία*. Nam vt Aristoteles docet ibidem, circa idem versantur *ἐπιεικία* & *ἰσοῦν*. Est enim *ἐπιεικία*, voluntas seu amor aequi & boni (etsi hoc nomen etiam aliter sumi possit:) *ἰσοῦν* verò, est rectum iudicium eiusdem. Itaque *ἰσοῦν* est iudicium intellectus dirigens virtutem *ἐπιεικίας*, tamquam propria eius regula; non autem imperium à iudicio distinctum. Deinde *ἰσοῦν* non versatur in omni materia, in qua prudentia, vt ipsi existimant: sed solum in ea quae legibus repugnare videtur, eò quòd sit contra tenorem verborum. Vide Arist. 1. 2. magnorum Moral. c. 1. & 2. vbi haec omnia expressè docet.

Responsio ad secundum argumentum.

Ad secundum, Respondeo negando maiorem: si enim ex parte intellectus deberet assignari propria ratio, cur voluntas hęc & nunc consentiat, ipsa non determinaret seipsam ad exercitiũ actus: quod est contra D. Tho. suprà, & contra communem sententiam Doctorum. Vnde vlteriũ sequeretur, voluntatem non esse liberam ad exercitiũ actus, quia totum exercitium penderet ab imperio intellectus: vt suprà ostensum, q. 9. a. 1. dub. 6.

10 Voluntatis consensum non esse fortuitum.

Neque ex his sequitur, voluntatem fortuitò consentire. Quia voluntas consentit ex proposito & intentione (qui enim consentit, intendit consentire, non alio actu, sed illo ipso quo consentit.) Fortuitum autem dicitur, quod præter intentionem accidit. Alioqui imperium quoque ipsum quando liberum est, fortuitò fiet. Nam idcò hęc & nunc est imperium, quia voluntas illud vult. Quòd si imperium & quicquid alius actus voluntarius, idcirco non est fortuitus, quia fit secundum voluntatis intentionem; multò minùs ipse actus voluntatis erit fortuitus, cum sit secundum intentionem sui ipsius, atque adeo sui ipsius intentio.

Fortuitum. Quid?

ARTICVLVS II.

Verum imperare sit brutorum?

Conclusio est; Imperare non est brutorum. Ratio est, quia bruta non possunt seipsa vel alia ordinare ad aliquid agendum cum quadam motiua significatione. 11

Negatur

ARTICVLVS III.

Verum vsus precedat imperium?

Prima Concl. vsus quo quis vtitur ratione consultando & iudicando de medijs, est prior imperio, quo quis imperat executionem. Probat; Quia iste vsus rationis est prior electione; consilium enim & iudicium præcedunt electionem: electio autem est prior imperio: ergo iste vsus rationis est prior imperio. 12

Vsus consultationis

Secunda Concl. vsus quo quis vtitur potentia exequente vel medijs, vt subsunt potentia exequenti, est posterior imperio. Probat; quia imperium antecedit executionem: vsus autem non antecedit executionem; sed eam includit: ergo imperium antecedit vsum.

Vsus executionis.

Vbi notandum est Primò, si nomen Imperij accipiat pro illa locutione qua quis seipsum hortatur ad rem deliberatam & electam aggrediendam: sic quando interuenit, antecedit ipsum vsum. Triplex distinctio Imperij re. spectu vsus.

Secundò, si accipiat pro actu voluntatis efficiendi, ex quo sequitur executio: sic non distinguitur seipsa ab vsu actiuo. Et interdum neque ab electione; nempe quando electio respicit medium cum omnibus circumstantijs vt hęc & nunc exequendum. Idem enim actus est quo hęc & nunc volo sumere medicinam; & quo moueo membra ad eam sumendam; & quo vtor ipsidem membris & medicinã. Quatenus enim per illum actum volo medicinam hanc præ aliã, dicitur *Electio*: quatenus habet vim mouendi membra, dicitur *Imperium*. Vt verò membrorum motus iam actu ei iungitur, dicitur *Vsus actiuus* membrorum & medicinæ. Priùs tamen naturã habet rationem imperij, quã habeat rationem vsus; nam habet vim mouendi antequam actu moueatur potentia executiua. Atqui non habet rationem vsus actiuo, nisi dum potentia executiua mouetur; vt rectè hęc D. Tho. ergo, &c.

Tertiò, Si nomen Imperij accipiat pro iudicio seu dictamine prudentiæ, quo præscribit quid agendum sit: sic imperium quoddam antecedit electionem, quoddam sequitur electionem, sed antecedit vsum. Nam iudicium sequens ex consilio, est dictamen prudentiæ quo prudentia dirigit electionem: vnde necessariò præcedit electionem. Quòd si in electione non sint determinatæ circumstantiæ, cum quibus medium est exequendum, vt tempus, locus, modus, &c. opus est alio iudicio, quo hęc determinentur: quod est necessarium ad prudentem vsum mediõrum. Vnde hoc iudicium præcedit vsum, sed sequitur electionem.